

Pro Galerii Jaroslava Fragnera:

Téma vyžádané úvahy:

„Jak architektura může napomoci restrukturalizaci ekonomiky a jak tato výzva promění vnímání architektury pro společnost, ale i pro architektu samotné. Jak v ČR, tak globálně.“

Restrukturalizaci je architektura ukradená. Stejně tak je architektura netečná k restrukturalizaci. Minimálně v Čechách. Vnímání architektury společností se v době (post)covidové nepochybně změní. V Evropě určitě, v Čechách uvidíme, kdy a jak. Tento názor stojí na třech úvahách. Proč bude vývoj důvodem proměny výkonu profese architekta, jaká je perspektiva vládních řešení nynější situace v architektuře a jaké kroky by stát mohl a měl udělat.

Díky covidové pandemii se svět dramaticky změní. Jen co se „lockdown“ odblokuje, krize ekonomiky se naplno rozvine. Mezinárodní měnový fond (MMF) očekává letošní pokles globální ekonomiky o tři procenta. České ekonomice předpovídá cca 7procentní propad. (1) Takto zásadně nebyla ČR zasažena ani globální finanční krizí v roce 2009. EU reaguje evropskou coververzí „Marshallova plánu 2.0“, jehož hlavní ideu Ursula von der Leyen prezentuje takto: *„Miliardy, které dnes investujeme, pomohou odvrátit katastrofu, která by provázela další generace.“*(2)

Současná ČR očekává po uvolnění z dočasného zastavení návrat do zajetých kolejí, slovy premiéra ČR *„Musíme se vrátit do stavu, který byl předtím. Uvidíme, jaký to bude mít dopad na ekonomiku.“*(3) Potenciál tohoto zlomového okamžiku, kdy lze investovat enormní sumy např. do rozvoje, řeší vládní kabinet Andreje Babiše „českou“ cestou. Pro tento účel byl oživen personálně převážně korporátní NERV (Národní ekonomická rada vlády). (4) Není na místě očekávat, že po opadnutí současných restrikcí se jednoduše naváže v bodě přerušení. Důvod je prostý, svět není statický. *„Nevrátíme se tam, kde jsme byli před pandemií. Svět se mění a my máme možnost být u toho.“* (5)

Výkon profese architekta se promění. Než nastal covidový „lockdown“ měli (nejen) architekti technické možnosti pracovat na dálku, avšak drtivá většina seděla v kancelářích. Nebo alespoň v kavárnách. I když byla k dispozici technologie 21. století, stále byly zachovávány zvyky minulého století. (6) Nyní došlo k posunu v kancelářské kultuře. *„Změní se celé segmenty pracovních činností a přeskupí se ekonomika. Některé obory se promění. Výrazně vzroste význam online technologií.“* (7) Zadání se budou efektivně delegovat a více se bude spoléhat na samotné výstupy, aniž by probíhal osobní dohled. Počet „odsezených“ hodin v kanceláři ustoupí významu splněného zadání, (rozvoj home-office). Markantní význam tohoto se projeví, pokud se opravdu a plně zdigitalizují správní řízení ve stavebním právu. Nepůjde však o úplnou digitalizaci architektonických ateliérů. Tvůrčí diskuze se společným skicováním tužkou lze jen těžko řešit on-line. Pokud ano, nepochybně zejména ve fázi návrhu půjde o méně efektivní způsob než při osobním kontaktu.

Architektura absorbuje vývoj a spoluvytváří jej, na rozdíl od normové technokracie, která stojí na empirii a popisu dříve funkčních (a možná už i překonaných) vztahů. Jeden příklad za všechny. Covidová pandemie jasně ukázala, jak nenahraditelný je význam parků ve městě, kdy nejde jen o počet vysazených stromů na km čtvereční, ale o funkční význam dostupného veřejného prostoru zeleně ve struktuře města.

Možná nyní nastal správný čas, aby už od úrovně vlády, a to aktivně, společnost překonala předsudek, že architekt dělá stavbu dražší. Nedělá ji dražší. Architekt dává stavbě hodnotu.

Restrukturalizace podniku /celé ekonomiky bývá v teorii definována jako optimalizační proces s cílem dosažení zvýšení výkonnosti a vyšších zisků. (8) Zisk je ekonomický pojem a cíl, kdežto architektura je (mimo jiné) zaměřena na kvalitu vystavěného prostředí, klidně i nízkonákladového. Jde o mimoběžná témata a tudíž vzájemná přímá věcná interakce restrukturalizace a architektury bude minimální. Ovlivnění budou nepřímá. (Post)covidový krizový stav ekonomiky se dotkne všech. I když je architektura specifická služba s vysokou přidanou hodnotou, bude zasažena tak jako každá jiná služba v řetězci dodavatelských vztahů. „Architektonickým studiím, která mají svůj byznys rovnoměrně rozvržený mezi „velké“ a „malé“ projekty, se v horizontu roku podaří pokles stavebního trhu ustát. Problémy naopak budou mít menší studia o několika lidech,“ predikuje ArchiZOOM.cz v analýze vývoje trhu v oblasti architektury. (7) Stavební trh nezmizí, jen změní svoji dynamiku a investiční náklady a překonfiguruje se portfolio zakázek. V době krize se výrazněji projeví rozhraní mezi uvědomělejšími zadavateli a stavebníky a těmi, pro něž je projektová příprava nutné zlo a investice do projektu „povinná ztráta.“

Práce na architektuře je komplexní a přitom kreativní činnost, pokrývající architekturu, územní plánování a krajinářskou architekturu. Toto širší rozkročení oboru mu pomůže udržet se, nicméně se nejspíš zvýší tlak na honoráře a odsune se zadání části zakázek na pozdější termín, příp. se úplně zruší.

Pro podporu stavebního průmyslu, potažmo architektury, prozatím vládní autority mnoho nezveřejnily. Jedna z mála dostupných informací v tomto kontextu je zájem premiéra ČR podpořit rozpočet ministerstva dopravy na výstavbu dálnic a prosazení liniového zákona, který má výstavbu urychlit: „Máme peníze, chceme stavět, ale náš hlavní problém jsou organizace, které blokují výstavbu.“ (9) Zdroje na to plánuje získat zvýšením deficitu státního rozpočtu. (10) Jedná se o trvalejší postoj premiéra ČR: „Musíme konečně zrychlit naše zákony, aby se mohlo rychle stavět.“ (3) Podrobněji tyto úvahy rozvádí ministr dopravy a průmyslu a obchodu Karel Havlíček: „Vládou schválený dopravní balíček pomůže (...) i stavebním firmám, které mohou očekávat navýšení rozpočtu Státního fondu dopravní infrastruktury o 6,5 miliard Kč.“ (11)

ČKA slovy předsedy adresované MMR zastává širší názor, než jen podporu úzkého segmentu dopravních staveb: „Důležité také je, aby stát nyní využil všechny možnosti pro podporu veřejných investic – aby prosazoval dotace do stavebnictví, implementoval daňové pobídky, či zvážil snížení DPH na projektové práce.“ (12) Není na místě, aby stát restrukturalizaci ekonomiky v oblasti stavebního průmyslu redukoval jen na počet metrů nových dálnic.

Konkrétní kroky, které by stát v (post)covidové krizi měl provést, a doposud uspokojivě nekonal, jsou následující. **Podporovat architektonické soutěže, dokončit rekodifikaci stavebního práva** tak, jak ji zadal Hospodářské komoře, a nebránit **vydání minimálního honorářového řádu**.

Dá se očekávat, že stát, a možná i města a obce, přehodnotí své investiční priority a ustoupí od pořádání architektonických soutěží. Nedá se vyloučit, že budou inklinovat k tendrování veřejných zakázek na nejnižší cenu. To by byla chyba. ČKA zastává názor, že: „Je nutné podpořit systémová opatření v oblasti zadávání veřejných zakázek – eliminovat zadávání veřejných zakázek za mimořádně nízkou nabídkovou cenu.“ (12)

Nastupující (post)covidová krize je právě příležitostí přehodnotit zkostnatělé postupy a investovat do nápadů, invence a rozvoje. Jednou z možných cest je získávat kvalitní návrhy řešení z **architektonických soutěží**, které by zadavatelé, ať už stát či města, měli otevřít co

nejširšímu množství architektů. Nepreferovat hodnocení jen dle portfolií (zkušenost s obdobnou zakázkou), a tím tak umožnit i přístup mladým architektům. Nespoléhat se jen na jména – téma „starchitect“ – už i nyní se ukazuje jako cesta ne vždy garantující úspěch, jak už na toto téma přemítal Rem Koolhaas v r.2009. (13)

Stát by měl opustit dosavadní postupné novelizace již nevyhovujícího stavebního zákona (25 novel od r. 2006). Poslední mezirezortně připomínkový návrh je jen důkazem novelizačního pokračování, byť schovaný pod rouškou rekodifikace stavebního práva. Stát by měl dokončit skutečnou a seriózní **rekodifikaci stavebního práva** v duchu textu tvůrců z okruhu JUDr. Korbela, která byla v mnoha pracovních skupinách nejen ministerských odborníků v r. 2019 prodiskutována. Tím není nikterak dotčen prostor pro politický konsenzus mezi státem, kraji, velkými městy a samosprávou.

Pokud i nadále stát prostřednictvím ÚOHS míní ochraňovat hospodářskou soutěž čistě právně pozitivistickým způsobem, měl by tak činit k tomu, kdo reguluje účastníky trhu, nikoliv k profesní samosprávě. Stát vykonává státní správu prostřednictvím odbornosti úředníků, která je fixována v tarifních platových třídách. Stát by neměl bránit ustanovení **minimálního honorářového řádu**, pro zachování minimálních profesních standardů autorizovaných osob s odkazem na činnost profesních komor vykonávajících přenesenou působnost státní správy (14). Stát má dostatek normo-tvůrčích možností jak tato minima definovat.

Možnost účastnit se hospodářské soutěže na relevantním trhu a podnikat v projektování není odvislé od členství v profesních komorách, ale koriguje jej sám stát pomocí vydávání vázaných živností. V tomto směru autorizace z profesní komory není povinná. Nezbytnou podmínkou u odpovědného zástupce je požadovaná odborná způsobilost vázaná na vzdělání a praxi, s minimální úrovní „*střední vzdělání s maturitní zkouškou v oboru vzdělání zaměřeném na stavebnictví a 5 let praxe v projektování staveb.*“ (15)

Tak jako stát zachoval volnou soutěž ve sjednání honorářů mezi advokáty a jejich klienty, které jsou různě vysoké podle obchodních dovedností advokátních kanceláří, nebránil stát definování minimálních tarifů, pro zachování minimálních profesních standardů výkonu jejich profese.

19. 04. 2020

Milan Kopeček

Sekretář ČKA

1) Internacional Monetary Fund, 04/2020, on-line (www.imf.org/en/news), Česká televize on-line 04/2020 <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3076631-zive-mezinarodni-menovy-fond-predstavuje-jarni-vyhled-svetove-ekonomiky>

2) Evropské unie - Oficiální internetová stránka, 13.03.2020, on-line, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_20_459 https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/economy_cs

3) Česká televize, 16.04.2020, on-line, <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/220411000370415-udalosti-komentare-special/obsah/762379-cesko-na-krizovatce-politika>

4) Ministerstvo průmyslu a obchodu, 10.04.2020, on-line, <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/narodni-ekonomicka-rada-vlady-obnovila-cinnost--253960/>

5) Ondřej Raška, 09.04.2020, online <https://www.czechcrunch.cz/2020/04/ondrej-raska-z-mitonu-nevratime-se-tam-kde-jsme-byli-pred-pandemii-svet-se-meni-a-my-mame-moznost-byt-u-toho>

6) Deezen, 05.03.2020, on-line, <https://www.deezen.com/2020/03/25/work-from-home-coronavirus/>

7) ArchiZOOM, 31.03.2020, on-line, <https://archizoom.cz/analyza-krizoveho-trhu-architektura-a-navrhovani-staveb/>

- 8) www.consulting-company.cz – online (cit. 2014-05-22)
- 9) Ministerstvo dopravy ČR, 06.03.2020, on-line, <https://www.mdcr.cz/Media/Media-a-tiskove-zpravy/Havlicek-Prijetím-liniového-zákona-můžeme-urychlit>
- 10) Český rozhlas, 20.3.2020, on-line, https://www.irozhlas.cz/ekonomika/schodek-statni-rozpocet-vlada-andrej-babis-alena-schillerova-koronavirus_2003202230_aur
- 11) Ministerstvo dopravy ČR, 30.03.2020, on-line, <https://www.mdcr.cz/Media/Media-a-tiskove-zpravy/Balicek-opatření-na-podporu-dopravy-schválen>
- 12) ČKA Dopis ministryni MMR, 07.04.2020, on-line <https://www.cka.cz/cs/svet-architektury/novinky/dopis-ministryni-pro-místní-rozvoj-klare-dostalove>
- 13) Rem Koolhaas - Columbia University Graduate School of Architecture, 20.02.2009, on-line, <https://www.arch.columbia.edu/books/reader/6-preservation-is-overtaking-us#reader-anchor-2>, „*Thirty years ago architecture was a very serious effort, using workers and presumably producing buildings that were not luxury items, but necessary. And therefore, not necessarily committed to immediate or obvious beauty but, in a genuine way, much more interested in doing what was necessary. I think that architecture is gone. It’s a very interesting question whether it is gone forever or whether under certain circumstances, we can imagine that it will come back. In any case, it is gone for now. To be considered a genius for producing a serene order is also over. I think Frank Gehry, whether he wants to or not, is perhaps the most obvious emblem of what happened to architecture or, what we have made happen to architecture.*“
- 14) Zákon 360/1992 Sb., o výkonu autorizovaných architektů, inženýrů a techniků činných ve výstavbě, v platném znění
- 15) Zákon č. 455/1991 Sb. ČR, o živnostenském podnikání ve znění pozdějších předpisů (živnostenský zákon) Příloha 2 - Živnosti vázané (předmět podnikání a požadovaná odborná způsobilost)